

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТ БОЛГАШ
НЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958
АВГУСТ
13
СРЕДА
№ 160 (4130)

Өртээ 20 коп.

СЭКП Төп Комитетинге, ССР Эвилели-
ний Министрлер Чөвүлелинге (1 арын).
Волганын гидроэлектростанциязынга
Владимир Ильич Ленинниң адын тыпсар
дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң
Президиумунун Чарымы (1 арын).
СЭКП-ниң орденнери-биле болгаш ме-
дадьдары-биле тудуг ажилчыларын
шаннааны (1 арын).
Дүжүт ажаап алышыкканы эгелеэни-

биле холбаштыр мал чектери белеткээр-
ния темизин кошкатпас (2 арын).
Тыва автономият областа хай уруулар-
лыг илерин «Иениң алдары» орденнер
болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле
шаннаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Со-
ветиниң Президиумунун Чарымы (2 арын).
Н. Тембирек.—Лафеттин жаткалар че-
лишпес (2 арын).
С. Тамба.—Инспекция ажилдап эгелеэ
(3 арын).

Н. Седил.—Школарны чаш өөредилге
чылынга улстерин белеткээр дээш
(3 арын).
С. Чакар.—Көдө Советтин организацыя
ролки белдер (3 арын).
Делегет байдалын допчуламы
(4 арын).
КНО-нун Бол Ассамблеязын түсөй
онза сессияда (4 арын).

ОБЛАСТА ДҮЖҮТ АЖААП АЛЫШКЫНЫ ЭГЕЛЕП ТУРАР

СЭКП Төп Комитетинге ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинге

Волганын гидроэлектростанциязынга Владимир Ильич Ленинниң адын тыпсар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун ЧАРЛЫЫ

Амгы уезе областын колхозтары-
нын болгаш совхозтарынын шөлде-
ринде курунуда чылдарда турбаан
бар дески чаагай дүжүт өзүп үнгөн
болгаш быжып турар. Чамдык чер-
лерде, чижээ, Чаа-Хөл районда,
«Барлык» совхозта, Улут-Хем, Сүт-
Хөл районнарнык чамдык колхозта-
рында чаагай дүжүтүң ажаап
алышыкканы эгелеэ. Областың ба-
рынын талакы еске районнарныга
дүжүт ажаап алышыкканы бо хүн-
нерде массалык эгелеэриниң кырына-
да, а чөөн талакы районнар оон
улаштыр база эгелеэр.

Төлөвилек күчүзү 2 миллион 100 муң
киловатт болгаш чылда 10,8 миллиард киловатт-шак электро-
энергияны ажылдап үндүрер Куйбышев гидроэлектростан-
циянын тудуу доозулганын жайгаччык улуг өө-
рүшкү-биле силерге илеткен тур бис. Гидробедирин
тудары ажылга бугу талакы үр хыналданы өрткөн
болгаш доктаамал азылаашыгына киирер кылдыр
көрдүңер.

Куйбышевтин гидробедирин инженер гидротехника-
тыг тудууларнык нарын комплекски болуп турар, оңу
туруп көрбөөн кыска хуусаада туткан болгаш гидр-
тудуунуң делегет практикамынга чаа салышканы
болуп турар.

Гидробедир болза гидроэлектростанциянык үзүп
дүртү 700 болгаш бедин 80 метр демир-бетон бажы-
ннан; секундда 40 муң куб метр сутна эрттирип
шыдаар аргалык үзүп дүртү 981 метр сүт каттышты-
рар демир-бетон платинадан; тус черинк элеваторлар-
дын чүп кылган үзүп дүртү 2800 метр довурак пиа-
нидан; суднолар өртөр кападарыг улуг хемчээдиң
пий шлюзотерин тургустунуу турар. Шыгу 6500 дө-
бөлөгүн км, хемчээли 58 миллиард куб метр сүт шы-
жамыры тургустунган, ол дээрте делегетей өң улуг
кылымга сүт хөмбөө болуп турар.

Элеватор болгаш дой-довурактыг калык черлерде
Куйбышевтин гидробедирин тутканы тудууларнык,
телевизор болгаш артем-шипчелле организациалары-
нык өң улуг инженерия чедикшикни болуп турар,
олар болза, мурактыг шийтирлерин ажит-
лаан болгаш чаа сайырапай деригерин болгаш ме-
ханизмнери тургустунаар.

Тудуг чылдарынык дүргүзүндө 190 миллион кубометр
чер ажилдарык күсүткен, 7 миллион 400 муң
кубометр бетонну болгаш демир-бетонну салган, 200
муң тонна ажим металл конструкциялары болгаш гидр-
о-күштүг деригерин энтөөн. Гидробедириниң тудуу-
ларында улуг хемчээдеринг каастага ажилдарык
күсүткен.

Бедик бугуруучулуг механизмнери ажилгааны
күш-ажылдык бедик бугуруучулуг ханырар аргалык
берген. Чер ажилдарынык күжү чылда 58 миллион
кубометр болгаш хонукта 400 муң кубометр, бетон
салышыкканы—чылда 3 миллион 134 муң кубометр
четкен, бо дээрте, бистинге-даа, даштын гидротудуу-
ларга-даа мурунда чедип алынган темпелерден ажим
турар.

Дүжүт ажаап алышыкканы —
ажыл-агыл чылмын өң харымсагалы
компаниянык оң болза кедээ-
ниң ажил-шичкелериниң тараа бүдү-
рерин көздөлдөй дээш чыл дүргү-
зүндө күненишкениңг делисселин
ниң түнелин үндүрер. «Барлык»
совхозтуң коллективни дүжүт ажаап
алышыкканын бугу чугулазын
шын үнелеп көрөш, оңу органи-
зацыг эгелеэ. Совхоз агылап
ажаап алышыгына таарыштыр дөрөң
комбайнар-биле баштайгы үш хүн-
де 300 га ажим арбайнык ескен.
Комбайнер өң Оңгай-оол хүнде 13
га норманың ортуна 18—20 га
чедирип турар. Мыда Кайгал-оол,
Чамбаз, Хотпаа-оол болгаш оон-даа
еске механизаторлар ол ышканы та-
раа кезеринге күш-ажылдык бедик
бүдүрүчүлүгүң чедип ал турарлар.

Дүжүт ажаап алышыкканыга
болгаш күрүңе тараа белеткелде-
ринге чедикшикни өң белеткелди,
өң организацыг ажим ханырар.
Мыдыг турбуже, чамдык районнар-
нык бо харымсагалык компанияга
четпес белеткелдиң узуражын тура-
рын айтыр керек. Чаа-Хөл район
дүжүт ажаап алышыкканын мурун
эгелеэ-даа, анда улуг четпестеринг
кирген. Колхозтарын шандары
четке аштынмаң, складтары, шап-
нарнык серилери белен эвес, тараа
сөөртүр хааржактыг тергелер, са-
валар, автомашиналар, язгы-бүгү
чөпөк-херекселдер чедип белетке-
тимээ болгаш оон-даа еске. Бары-
ны-Хемчик районнуң колхозта-
рында белеткел база көңүч четпес.
Малакы «Кызыл тараачын»,
«Большевик» колхозтарда складтар,
тараа арытлаар, машиналар белен
эвес, «Ленин орду» колхозта ийи
шаң белин аштаттынмаан. Чөөн-
Хемчик районнуң чамдык колхозта-
рында байдал база мыдыг. Малакы
«Коммунизмче орук», «Хөрүм-Даг»
колхозтарда белеткел онза багай.
Оларда чангыс-даа белен шаң чок,
тарааны арытлаар, кургалар маши-
налар, оларнын шийчедикчилери бе-
лен эвес.

МТС-терниң техниказы дүжүт
ажаап алышыкканыга ам-даа бүгүн
белен эвес. Күрүңе комиссиянын
хыналданын Чадана МТС-те 7
комбайнар белен эвес болганы иле-
рөөн. Мыда агылап ажаап алышы-
кканын чөпөктерини база бүгүн
белеткетиңиз. Оң ышканы Сарыг-
Сеп, Сүт-Хөл болгаш Бай-Тайга
МТС-терде комбайнар сентелгени
ам-даа доозулаан.

Дүжүт ажаап алышыкканын өң
кыска хуусаада болгаш чидирип
чокка чорудары, тараа белеткелде-

Тудугта болгаш тудуг материал-
дарынык үлетпүүнүң хөжүдө-
линге чедип алганы чедикшикнери
дээш өң-не шыгараан тудуужулар-
ны, тудуг материалдарынык үлет-
пүүнүң, өртөм-шипчелле болгаш
телевизор организациаларынык
ажылдарынык ССРЭ-ниң Дээди
Советиниң Президиуму ССРЭ-ниң
орденнери болгаш медальдары-биле
шаннаан. Шунту 8400 кижи шап-
каткан.

Тудугта болгаш тудуг материал-
дарынык үлетпүүнүң чедип алганы
шыгараан тудуужуларга, тудуг ма-
териалдарынык ажилдарыныга
Социалист Күш-ажылдык Маады-
ры атты тывсыктызын.

2380. «Хүндүледиң демдээ» орден-
дарынык үлетпүүнүң хөжүдө-
линге чедип алганы чедикшикнери
дээш өң-не шыгараан тудуужулар-
ны, тудуг материалдарынык үлет-
пүүнүң, өртөм-шипчелле болгаш
телевизор организациаларынык
ажылдарынык ССРЭ-ниң Дээди
Советиниң Президиуму ССРЭ-ниң
орденнери болгаш медальдары-биле
шаннаан. Шунту 8400 кижи шап-
каткан.

Дүжүт ажаап алышыкканын өң
кыска хуусаада болгаш чидирип
чокка чорудары, тараа белеткелде-

Чамдык черлерде механизатор
кадрларынк четпейн турары, көвү
бригадаларынык кезиңгүнерин
ажылга ам-даа бүгүн хууваанын,
оларнык күштүлүгү болгаш аш-
чөм хандырылганын кичээлтей
чедип салдыкмай турары, харын
чамдык колхозтарда дүжүт ажаап
алышыкканын ажим планы амга
чедип тургустунааны кымын-даа
дүрүстөй турар. Бо бүгүнүң
ажылдык чорудулганында улуг
кыдыр чорук ажилга улуг шаптыкты
ужураштырар. Иччангаш дүжүт
ажаап алышыкканыга массалык
күрениңг бетиңде болар база
чедип кылдырган турар ужурагүт.

Тудуг болгаш эпителге ажилдарын деңге чорудары-
нык аргаларын калбаа-биле ажилгааны, гидр-күштү-
гү, электротехниктиг деригерин болгаш металл-
конструкцияларнык улгатырган баштайгы чын өң-
төшкүннери эпителге ажилдарын шуштур дүрөң
бүдүрерин организастаар аргалык база берген. Баш-
тайгы гидроагрегатты 1955 чылдың декабрь 29-та
ажылгага киирген, а 1957 чылдың октябрь 14-те
сөөлгү 20-ги гидроагрегатты ажилгага киирген тур-
ган. Бар агрегатты энтөөринк төлөвиледе көрдүңер
өңин дөрт ажим катп кылдырган.

Баштайгы гидроагрегатты ажилгага киирген үеден
бээр чинк өртөктинг 15 миллиард киловатт-шак ажим

Куйбышев гидро-тудуунуң начальниги И. КОЗМИН.
Куйбышев гидро-тудуунуң партокм секретары
А. КРАСНУШКИН.
Куйбышев гидро-тудуунуң каттышкан профсоюз
комитетиниң даргазы М. БУРМАТОВ.
Куйбышев гидро-тудуунуң ВЛКСМ комитетиниң
секретары Н. ЛОХМАТОВ.
Куйбышев ГЭС-тин директору А. РЯБШАПКО.
ССРЭ-ниң Электростанциялар министри
А. ПАВЛЕНКО.
СЭКП-ниң Куйбышев обкомунуң секретары
М. ЕФРЕМОВ.

ССРЭ-ниң орденнери-биле болгаш медальдары-биле тудуг ажилчыларын шаннааны

Тудуушкыга болгаш тудуг ма-
териалдарынык үлетпүүнүң хөжү-
дөлинге чедип алган чедикши-
кнери дээш өң-не шыгараан ту-
дуужуларын, тудуг материалдары-
нык үлетпүүнүң, өртөм-шипчелле
база төлөвилек организациаларынык
ажылдарынык улуг бөдүү
ССРЭ-ниң орденнери болгаш медаль-
дары-биле шапкатканнар.

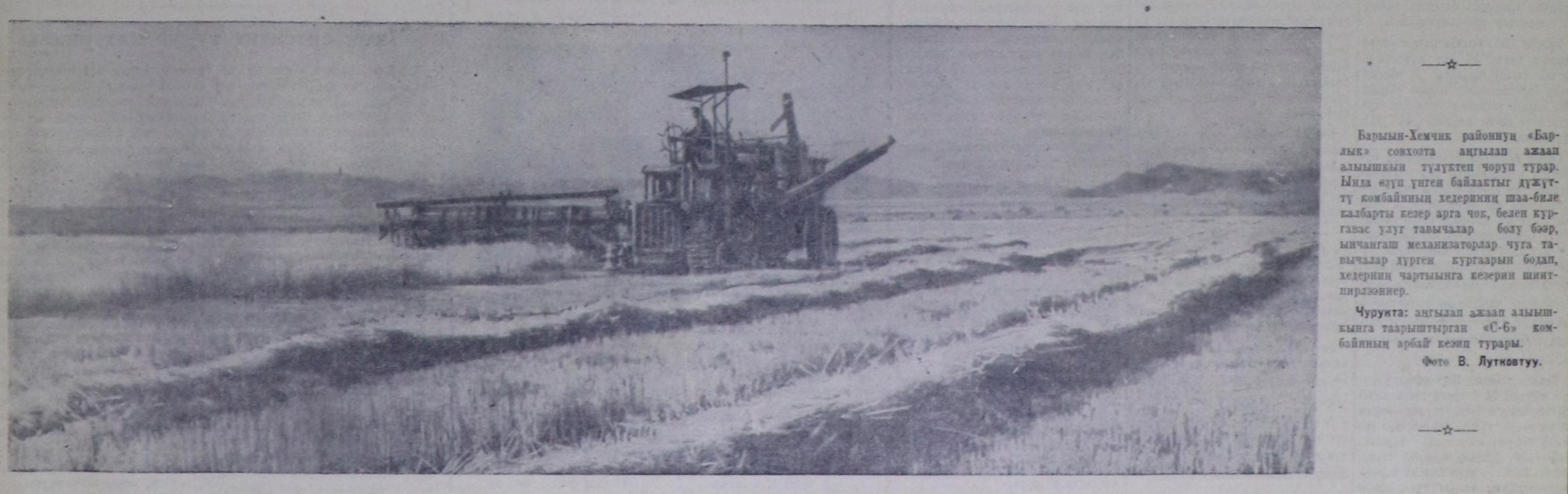
«ХҮНДҮЛЕДИҢ ДЕМДЭЭ»
ОРДЕН-БИЛЕ
1. Гусев Петр Семенович—СЭКП-
ниң Тыва обкомунуң үлетпүү, транс-
порт болгаш харылдаа кизилдиниң
эргелекчизи.
2. Князев Павел Петрович—
Кызылдың ышкы заводунуң директо-
ру.
3. Комакеева Надежда Григорьевна
— «Тыва тудуг» трезиниң № 1
тудуг-монтаж эргелединиң моторизи.
4. Ооржан Буруш-оол Кумаа —
«Тываэлектр» руда эргелединиң чу-
гай бүдүрүлгезиниң бригадирини.
5. Самдан Василий Дамдинович—
«Тыва тудуг» трезиниң № 2 тудуг-
монтаж эргелединиң дашчызы.
6. Сериков Александр Сергеевич
— «Тыва тудуг» трезиниң № 1 ту-
дуг-монтаж эргелединиң слесарь-
монтажчизи.
7. Чудановская Евдокия Прокопье-
вна — «Тыва тудуг» трезиниң
№ 2 тудуг-монтаж эргелединиң ма-
лары.
«КУШ-АЖЫЛЧЫ МААДЫРЛЫГ
ЧОРУН ДЭЭШ» ДЕП МЕДАЛЬ-БИЛЕ
1. Тамбил Саян Самбилович—
Кызылдың ышкы заводунуң ышкы
хэрэлекчизи.
2. Чижова Александра Ильинична
— «Тываэлектр» конторазынык
телевикчизи.
«КУШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ»
ДЭЭШ ДЕП МЕДАЛЬ-БИЛЕ
1. Васютин Николай Прокопевич
— «Тыва кобальт» руда эргелединиң
арматурчизи.
2. Сметанкин Митрофан Степано-
вич — «Тыва тудуг» трезиниң № 1
тудуг-монтаж эргелединиң бетон-
щиктериниң каттышкан бригадзы-
ның бригадирини.
3. Тоних Дмитрий Федорович—
Тыва облпогребовостун тудуг кон-
торазынык бызаачызы.

А. Б. Аристовун, Л. И. Брезневтин, М. А. Сулшовун болгаш Н. С. Хрущевтин, Д. С. Полянскийниң Куйбышев ГЭС-тин гидротехниктиг тудууларын көрүп чораны

ЖИГУЛЕВСК. (Куйбышев об-
ласты), августун 10 (СЭТА-нын тус-
кай корреспондентизи).
Куйбышев ГЭС-тин девискээринге
иччан кайгаччыктыг хүнээрэктиг
эртен болган. Комсомольский, Шлю-
зовой, Портовой болгаш өке-да
суурларнык кудумуларында муң-
муң тудуужулар үңгүлөп келгенер.
Бо хүн — Волгада чаа, канчал-даа
ажык улуг энергетиканы байырла-
ды-биле ажилдадыр деп турган.
Кижини бүрүзүнү сагыш-сөксөнү хо-
луд-омак, байырлап шыңгалды.

Эш Н. С. Хрушев болгаш оң кады
чоран өөрү-даа шлюзташкыны
оңуураг-биле көрүп, башкарыл-
ганын автоматчылдыгы-биле та-
нышканнар. И. В. Козмин шлюзтар
ны тудууларын талазы-биле ажил-
дары дугайын оларны тургусканы

жижилерин дугайын чугаалап берип
чоран.
Беш агрегаттарже эрттер черлерде
кызыл дадазынналчак постерини хери
пик каан турган. 17-ги машинага
Н. С. Хрушев чоокшулап чедер берген.
Ол анча турганынын адим часка-
кашкычынын ады-биле кызыл
дадазынналчак посту одура кезип-
кесип, машинаны ажилдадыр тут-
кушту долгалтарга, агрегат ажил-
дай берген. А. Б. Аристов, Л. И.
Брезнев, М. А. Сулшов, Д. С. По-
лянский олар өң еске гидроагрегат-
тарына чамылда дадазынналчак
кызыл постерин үзе кесилептерге,
адим часкаашкынын база катп
дикирер үңгөй, Стациянык байыр-
лыг ажилдыкканы иччаар болган.

Барыны-Хемчик районнуң «Бар-
лык» совхозта агылап ажаап
алышыкканы тудуурун чоруп турар.
Мыда өзүп үнгөн байлактыг дүжүт-
тү комбайның хелериниң шаа-биле
калбарты кезер арга чок, белен кур-
гавас улуг тавычалар болу бээр,
иччангаш механизаторлар чуга та-
вычалар дүрүн кургаларын бодал,
хелерин чартыныга кезерин ший-
тирлээр.
Чурукта: агылап ажаап алышы-
кына таарыштырган «С-6» ком-
байның арбай кезип турары.
Фото В. Лутковтуу.

Инспекция ажилдап эгелээн

«Болхо тургууун улам илшай бижыглар болган машина-трактор станцияларын эде органзаастаар дугайнда» СЭКН ТК-нын февраль пленумуун доктаалын база СССР-ийн Дөдд Совединиц бешки сессия-нын шийттирлерин ууртууга бадурбушаан, райкүсөмюну апарадын таарыштыр тургууар айтыртыны амдыралга боттангыра-йынча Каз-Хем райкүсөмю баштайгы бажынарны кылып эгелээн. Күсөм човкта кедээ ажил-агыиы талазы-биле инспекцияны тургус-кал. Оон аппарадын дуржугалыг, ажилчы шынарлыг кадрлар-биле четкелөө. Инспекциянын кол со-руулгаы база, кедээ ажил-агыи-нын тускай эртемнигерин агроном-нарнын, зоотехниктерин, мал эм-чилериниц ажил-чорудулгазын кат-тыштары, колхоз бадурдугезинге оларнын органзаачы болган контро-льдар ролун бедик көдүрери болур.

Районда ажилдап турар тускай эртемнигериниц хүлээлгезин болган соруулгазын улам тодоргайлаары-биле СЭКН райком болган райкүсө-ком чөвүдө хурагга инспекциянын кол тускай эртемнигериниц допчу илеткелдерин кыдыртылаан. Ху-ралдын киржигчилери кол зоотех-ник эш Горичеванын, кол мал эм-чизи эш Лас-оолдун, кол агроном эш Лопатинаныц илеткелдерин узуу соувургал-биле дыкнаш, боттары-ныц соруулгаларын болган эрге-хү-лээлгелерин билди алганнар. Илет-келдериниц талазы-биле болган тус-кай эртемнигериниц санаалдары эгелен солун болгулаан.

Бо талазы-биле «Тилдиге» колхозта мал эмчизи эш Козинцевтиц, ол-за колхозта агроном эш Глазы-риниц, «Октябрь 14 чымы» колхозта агроном эш Агановтиц, «Ле-нинчи орук» колхозта зоотехник эш Биливостун санаалдары кичөөн-гейниц төвүнге турган. Чикээ, колхоз даргазы эш Зайцев мал ажылын хөгжүдеринге, оон продуктудуун бедидеринге эгелен чаа чүдүдерин кылан хиреде-ле чамдык чамдыглар-ны кылып турган. Оо төп сүт-ба-раан фермазынын кажаазынын ша-лазын болуун айтышканын-биле алдырып каапкан. Оон хараазы-биле илектер малгашка дүжүп кыштаан-нар, а дарга арыз-шеверини саан-чылардан үргүлчү неген турган. Оон илшай мыда тулуп турар ферма

шын эвес шийттиртинген хатчы чер-де. Маана тускай эртемнигериниц сүмеси база кирбөөн.

Эш Глазырини санаалды тускай эртемнигер: зоотехниктер, мал эм-чилери, агрономнар бот-боттары тоошпай, харылаа чок ажилдап, оон-биле ажилга чедимче чок чо-рукту таварыштырып турганын чу-гаалаан. Эш Аганов чамдык колхоз даргалары, чикээ, «Ленинчи орук», «Кызыл тука», тускай эртем-нигерини чон ажыглавайн турганын шүтүмчүлөөн. Үстүндө чикелтер болза, тускай эртемнигерини ботту ууртуп баштаар чери чок, олар-нын ажил-амдыралын хайгааракас турганындан болган. Оларны МТС-тин эргезинче берин каан турган, а МТС оларны колхозтар боттары би-лир-дээ, ууртуп баштаар-даа жуур-дуг деп санап турган. Оо аралында райкүсөмю олар-биле харылааны шуут үскөн турган. Иччанган олар-ны ууртуп төпчүткен чери чок болганы-биле олар боттарынын ажил-чорудулгазын баксыраткан-нар.

Хурагга санап берген тускай эр-темнигер кедээ ажил-агыиы тала-зы-биле инспекциянын тургутуу-ганын өөрүп хүлээп алганнар. Оон-биле кады тускай эртемнигер олар-нын ажил-чорудулгазын шын башкарылга чок турганын-биле мал, чер ажылын хөгжүдеринге шын эвес чүдүдөр турганын илереткен-нер. Чикээ, илек, чыгы мадын уксаазы көвүдүп холушкан, ам шуут ылгаттымастаан, оларнын чуртка тааржыр, таарышпазын-даа бедидишестөөн. Районда кызыл-та-стыц милтурум, альбидум ыкешш эч эки сорттарындан аңгыда, бил-динмес болган чамдык чылдарда эки үнүш-дүжүтүү-дээ бербес сор-тар база бар аларган. Оо чорук ба-за-ла тускай эртемнигериниц ажил-ны чангыс азай угламышынын тургуснаанындан, оларнын чөвүдө-жир чери турбаанындан болганын хуралдын киржигчилери илереткен-нер.

Тускай эртемнигер хурагга дү-жүт ажаап алышканынга белет-келди эки органзаастаар, мал чепи белеткээр ажылы шалынын тем-пиле чорудар хемчелерин алырын шийттирээрлер.

С. ТАМБА,
«Шыныц» корреспонденти.

Малчынның үлегери

Чаа-Хөл районда Ленин аттыг колхозтун малчын М. Седип иш-кү кездеринде ам үш чыл ажил турар. Оон кадарганы өшкүдери чыл бүрү менди болгон хур ыш-тагалп белген, а семис малдын про-дуктудуу-даа бедик, чаш төлү-дээ дортуугаал болуру билдингир. Бо араалында хорамчалыг чангыс-даа таварылга болбаан.

Моон-биле кады кыштаанда ка-жаазарынын септелгезин чорутпу-шаан, анайларында база негеттинип

келгенде өшкүдериңге чидиртир си-генери М. Седип боду белеткен ап-турар. Оон ситен кезер шөлдери Тал-Алаа, Чинге-Хову бо чылын эки үнүштүг болган.

Бо чылын 120 центнер ситен белеткээрин малчын хүлээнген тур-ган, оон сөзү боттуг ажил-херек-биле холбашкан. Бо хүнерде М. Седип 150 центнер ситени белеткен ал-ган. Ол ажилды ам-даа уламчылап турар.

С. ЧЫЧААН-ООЛ.

Советтер ажылының темазына

Көдээ Советтиң органзаакчы ролун бедидер

Ажил-агыиың болган культура тургуушкунуун айтырыларын чедимшикин шийттирээринге кө-дээ Советтериниң ролун бедидер тала-зы-биле Коммунист партия болган Совет чааз тургуушкуну кичөөн-гейниц салып белген. Бо тала-зы-биле «Ажычы чоннарын депу-таттар Советтериниң ажил-чору дугазын экижер болган оларнын масса-биле харылаазын күштедир-дер дугайында» СЭКН ТК-нын сек-ретарынын 1957 чылдын январь 22-де үндүрген доктаалы болган оон соонда РСФСР-нин Дөдд Сове-диниң Президиумуун бадмааны «РСФСР-ин ажычы чоннар депу-таттарының көдээ Совединиң дугай-ында» Дүрү оларнын ажил-чору дугазына делегем оруктары ажил-ды, көдээ Советтериниң эрге-хүлээ-гелерин узуу-биле бедиткени хере-чи болур.

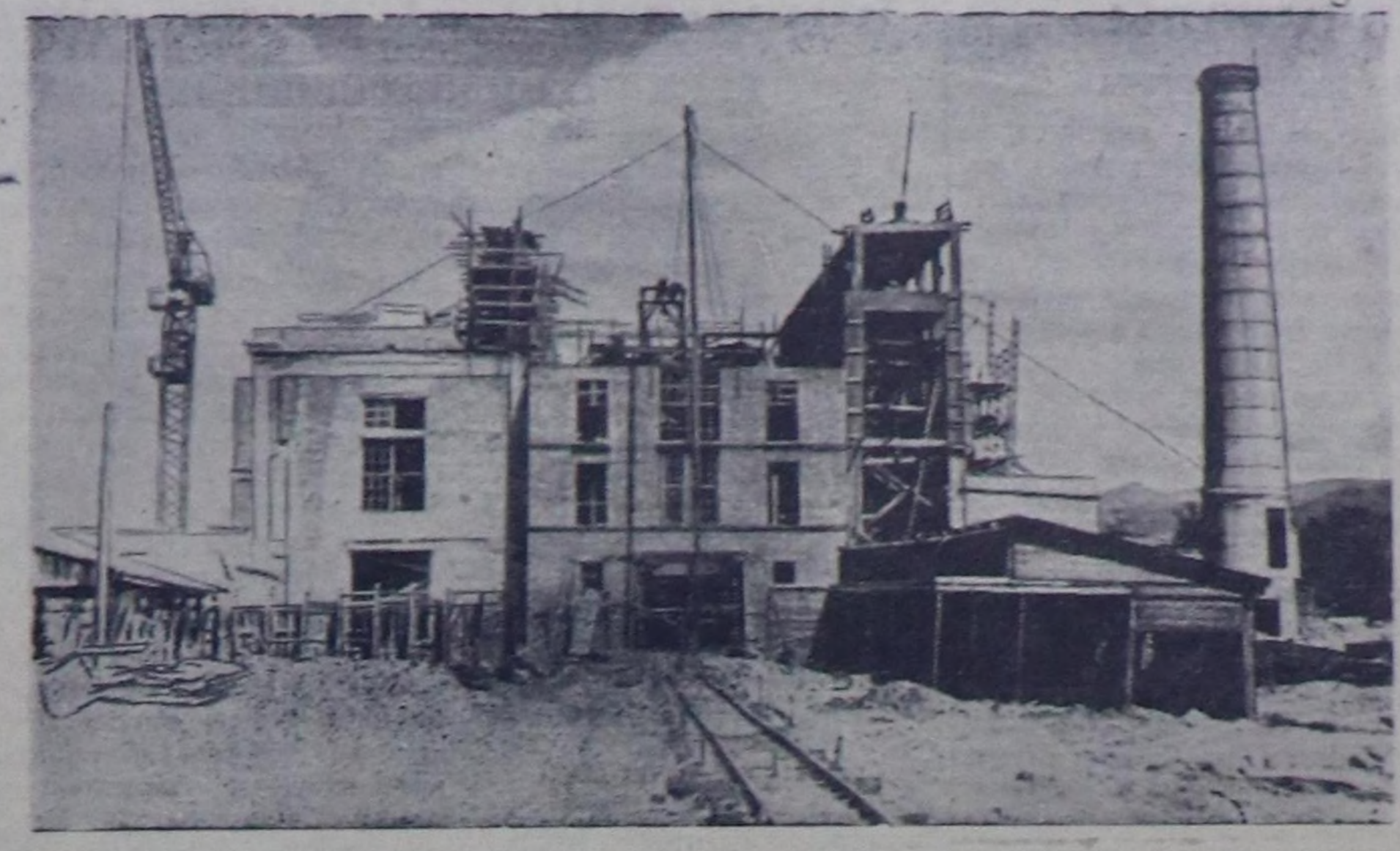
Үстүнде айтылган чутула до-кументтерин ууртууга бодураар, Советтериниң органза-массалыг ажылы үндешин-биле экижерде, ажилчы чоннарын каабак масса-ларынды бодуру органзаачымы бо-лур хүлээлгезин чамдык көдээ Со-веттериниң талазында иргата чет-дес боттадырып турар. Бо талазы-биле областын эц улуг көдээ Со-веттериниң бирөөн Таңы районуун Балгазын көдээ Совединиң ажил-чорудулгазын чикелке алыр-га-ла көс-түп турар.

Балгазын көдээ Совети 1957 чылда бодуң сессияларын чогуур хуусааларында чымдырып, аңаа

ажыл-агыи, культура тургуушкунуун чутула айтырыларын чу-гаалажып, шийттирлерин күсүдир талазы-биле чамдык органзаакчы хемчелерин чорудуп турган хире-гаан Совет чааз тургуушкуну кичөөн-гейниц салып белген. Бо тала-зы-биле «Ажычы чоннарын депу-таттар Советтериниң ажил-чору дугазын экижер болган оларнын масса-биле харылаазын күштедир-дер дугайында» СЭКН ТК-нын сек-ретарынын 1957 чылдын январь 22-де үндүрген доктаалы болган оон соонда РСФСР-нин Дөдд Сове-диниң Президиумуун бадмааны «РСФСР-ин ажычы чоннар депу-таттарының көдээ Совединиң дугай-ында» Дүрү оларнын ажил-чору дугазына делегем оруктары ажил-ды, көдээ Советтериниң эрге-хүлээ-гелерин узуу-биле бедиткени хере-чи болур.

Үстүнде айтылган чутула до-кументтерин ууртууга бодураар, Советтериниң органза-массалыг ажылы үндешин-биле экижерде, ажилчы чоннарын каабак масса-ларынды бодуру органзаачымы бо-лур хүлээлгезин чамдык көдээ Со-веттериниң талазында иргата чет-дес боттадырып турар. Бо талазы-биле областын эц улуг көдээ Со-веттериниң бирөөн Таңы районуун Балгазын көдээ Совединиң ажил-чорудулгазын чикелке алыр-га-ла көс-түп турар.

Балгазын көдээ Совети 1957 чылда бодуң сессияларын чогуур хуусааларында чымдырып, аңаа

Кызылдың чаа электростанциянын тудуушкуну бедик, бистин областа эц улуг тудууларын бирөөзи. Оон тудуун докстап, бо чылын ажылаага бүрүн кирер дөш станциянын тудуушкуну амгы үеде шу-дургу ажилдап турар. Илшайы, эштер Очур-оол, Сметанкин, Воробьев оларнын уурткан комплексинг ту-дуг бригадаларынын көмүштүгүнери күш-ажылынды дү-дүрүчүлүгү бедитишаан, тудуг ажилдарынын шы-нарын улам экижилеп, бот-үнесин чигелдерин чедип ан. хун бүрдө боттарынын нормаларын 180—200 хуу чедир күсүдир турарлар.

Чурукта: Кызылдың чаа электростанциянын ту-дугунун нийти хевирин. Фото Я. Тонаштыны.

Школаларны чаа өөредилге чылынга үлегерлиг белеткээр дээш

1958—59 чаа өөредилге чылын-да районга 5 ортумак, 7 чеди чыл болган 2 эге школалар ажилдаар. Бо чылын Чыраа-Бажы чеди чыл школалар ортумак школа кыдыр эде органзаастаар болган Ча-даана хоорайга чаа эге школа не-мей ажилтынар.

1958—59 өөредилге чылынга школаларны белеткээринге школа-лар коллективтери-биле кады пар-тия, совет болган хей-ниити орга-низациялары, ажычы чон кирши-кен. Иччанган септелгелер багай эвес чоруттуган. Чадаана хоорай-нын бири, ийити ортумак школа-ларын, Чадаана суму ортумак шко-лазынын, Хайыракан, Чыргакы че-ди чыл школаларынын директорла-ры баш бурунгаар органзаастыг хемчелерин ап чорутканындан сеп-телгелер эрте болган эки шынар-лыг доозулаан.

Бо чылын школалар септелгезин-ге үстүкү класстарын өөреникчилери чай дургууанда ажилдааннар. Чадаана бири ортумак школанын өөреникчилери күш-культура залын эде кылырынга, ногаз культураларын өстүрү чыгытканын черлер тудулары, библиотеканын, оон ном-чуга залынын септелгезинге, спорт шөдүн тудурынга болган өске-дээ ажилдага иденвейлиг кирешкен-гер. Өөреникчилериниң күжү-биле автомашина гаражынын тудуун чо-рудуп турар. Хайыракан чеди чыл школанын өөреникчилери спорт шөдүн чаарты кылан болган шко-ла мастерсказынын тудуун кылып

турар. Чадаана суму ортумак шко-лазынын өөреникчилери школаның даш фундамендин салып, столо-вагга стодалары, сандайларын ча-лап кылганнар. Ол ышмаз Ийме, Шени, Чыраа-Бажы болган өске-дээ школаларга өөреникчилер уауи ажилдарын кылганнар.

Бо чылын эгелен хей школаларга капиталдыг септелгелер чорут-туган. Чайгы септелгезин кидин түдүктөп турганынын үесинде школаларга тудуг материалдары, тууйбу, өске-дээ септелгеге херек-тиг чүдүдөр сөөртүп алырынга саа-даашын болбаанындан септелгелер чедимшикин чоруттуган. Шко-лаларга, интернаттарга, столовага ыш оларын хөмүр даш-биле сола-зындан олар ыш белеткелди ийи казан кызыртылаан. Район шко-ларынга нийтизи-биле 134 печка-ларын азы бугу печкаларын 90 хууун хөмүр даш оларынга таар-ыштыр эде кылан. Бугу школалар олар чүдүдөрүн чанында экеп дү-жүрүп алган. Школалар, интернат-тар, столовалар иштиги деригелер, стол, сандайлар-биле четчир кылдыр хандыртылган.

Школаларны келер өөредилге чылынга белеткээринге чамдык Ва-ли-Тала, Чадаана, Ийме көдээ Совет-тери (даргалары А. Аракчаа, К. Чигир-оол, Т. Осур) эки дуулашкан. Тудуу эртен чылын эгелен Шени-ке школаның болган бо чылын чаа туутуруп турар Чыраа-Бажы шко-лазынын тудуу чедимшикин чор-улган болган август төңчүзү-де доостур.

Чадаана хоорайга ажилтынар ужурулуг эге школаның тудуушкуну оожуп темшиг чоруттуңуң турар. Школа тудуун дүргедиринче Ча-даана хоорай Советиниң күсөмю-нун даргазы эш Радигин, септелге болган тудууга коммунал ханды-рылга көндөрөзүнүн начальниги эш Сотта сагыш салбайн, оон тудуун ала-чалагаарызын кичирген. Амгы үеде Хайыракан, Шени, Хору-Дат болган өске-дээ сумуларда баш-кылар чурттаар бажынарнын ту-дуу доостунмай турар. Башкылар-нын чурттага тудууларын кабар-тырыңче районун ууртуп органза-астаары, колхозтар баштаар чер-лери кошкак кичөөнгей салып ту-рар. Оон хараазы-биле хей-хей баш-кылар чурттага бажынарны-биле четке хандыртылмай барып, бер-гелерге таваржыр таварыгалар ту-руп болур.

К. СЕДИП,
Чөөн-Хемчицтиң районо артелекчи.

Школалылар бригадазы

Каз-Хем районун «Бурунгаар» көдээ ажил-агыи артелекчи № 2 ситен бригаданын 20 ажыг шко-лалылар хаара туттуңган ажилдап турарлар. Оларнын бригаданың алытын ситен кезер 3 машинамы бижылттыңган.

Машинистер Дюта, Бардышпан, Лопса болган өске-дээ алдырлар ажилдап турар Чинге-Тараачи, Кунсемаа олар хун нормалын ажил-рып, үлөгелер ажилдап турар. Олар кыска хуусаа иштинде 1000 центнер ситени белеткээрлер.

Ч. ЧАШ-ООЛ.

Шалыпчы он хонукта

Човкта чаа болгулаан улуг чөвө-түн уламмын Хемчик үрлөөш чамдык көвүдүрлерин, оруктары чүзү шаап алган барган турган. Сүт-Хөл райкүсөмюң орук кыл-динин артелекчи О. Сандыктын ууртууганын-биле үрлөөш оруктар, көвүдүрлерин эде кылар шалыпчы 10 хонукта ажилдаар бригадалар-ны органзаастаан.

Ол хайнышканын ажилга Сүт-Хем сууруң көксомолчулары болган аныктары иденвейлиг кир-ишкенер. Пароноу муруну тур-ган черинде өскөр таарымчалыг черде аппарип тургускан, чамдык дески эвес оруктарга сайын дески-леп төккөн.

Х. МОНГУШ.

«Совет Тыва» деп кино телевизор экраннарында

Акы-дунмалышты тыва улустун амдыралын москвалылар уауу со-нуурган турарлар. Төп телевизор студияны боттарынын көрүктелеринден Тыва дугайын дамчыларын дилөөн хей саныг чагаларын ал-турар. Иччанган студиянын дирек-ция чери көрүктелерин дилөөн хандыртып.

Иркутскин кинохроника студия-нын бадуртун үндүргөн «Со-вет Тыва» деп документалдыг ки-

нону Төп телевизор студиянын бир-ле дугаарында июль 29-та үн-дүргөн.

Областың караа четкес делегем-нерин, Тывада турар Азиянын тө-вүн, областың көңүг байлак болуп турары каар байлактарын, обла-стың чедетелишини дөш ажил-дап турар муң-муң күш-ажычыларын москвалылар сонуурган көргөн.

Л. АПАРНИКОВ.

Агитас-массалыг ажил уттуңдурган

Танды районун «Тилдиге» колхозу-нун ажил-ишчилери ниитиниң малынга бижыг чон суурун тургу-зар дөш күженишиниң ажилдап турарлар. Иңдыг болза-даа колхо-здарын ортууңда агитас-масса-лыг ажил кошкак чоруп турар. Ар-тель бадурдугезиниң түс-төз алыр-ларында агитаторларын ажилын партия органзаастаары (секрета-ры С. Флей) ууртпай турарындан эвеноларга, бригадаларга болган

фермаларда агитаторларын үнү дымнабайн турар.

Көсү агитация — аозуңулар, плакаттар кайы-даа бригадала кө-зүлбейн турар. Көргүзүп самбырала-ры чаартымай, агиткууустар үн-мейн турар. Колхозтун Хүндүлөк самбыралады мунакчыларын кирбөөн, харын-даа Хүндүлөк сам-бырало кино чаралдары азар чер апарган.

З. ТЕЖИТ.

Көмөкчү Коз Биче-оол эртен чылын сентябрьде Току рай-проткомбинатында киреш ийи чартак ай дургууанда казынын-ны тускай профессионалы чедип алган. Ол ам бадурдугезин му-накчы ажилчыларын бирөөнчө санадып турар. Эш Биче-оол июль айда бадурдуге овалгаан 174 хуу күсүстөн.

Чурукта: Коз Биче-оолдун стил ситен турары. Фото В. Луткетуу.

тур болган ол-за сууруларда 6 школалар, 5 экилетге черлери, культура-чырымышканын 6 ал-бан черлери, салыгың болган хей-ниити чедимшигиниң 8 салбыр-лары ажилдап турар.

Бо адаттыңган санаалардан безин алгаш көөрге, көдээ Советтиң чорут-са чогуур ажылынын хемчөлөи ды-ка улуг. Оон ажилдакчылары үр-гүлчү күженишиниң ажилдаар-ың, Советтиң ажилында депутат-тарын бүрүн кирештирген турарын практиктиң соруулгалар неген турар.

Көдээ Советтиң чанында доктаа-мал комиссияларын ажилын үндө-лини-биле экижерде ажил-агыиың аны-агыи адырларын Совет-тин талазында ууртууга уауу дуузын чедир турар дээрин ол-за көдээ Советтиң улус өөредилгезиниң талазы-биле доктаамал комиссия-нын (даргазы эш Сиденев) ажилын-дан көстүп турар. Ол комиссия 1958 чылдын эгезинден бээр көдээ Советтиң сессиязында болган күсө-мюнуң хураалдарында школаларын бири чартык чылда өөредилге түң-дөдөрүн дугайында, Владимирова-нин чеди чыл школанын, Бал-газында кадыкчылыга школанын, Кызыл-Арыгга уруулар бажы-нын ажилдарынын дугайында база чаа өөредилге чылынга шко-ларын белеткээрин дугайында айтырыларын эки шынарлыг белет-кен кирген болган ол талазы-биле органзаастыг хемчелерин ап, дыка иңилги ажилдарын чоруткан.

Ол мунакчы дуржулга үндөш-лөөш, көдээ Советтиң ууртуукулары өске доктаамал комиссияларын ажилын экижеринче кичөөнгейни азыр ужурут турган. Иңдыг хем-челерин албаанындан чамдык док-таамал комиссиялар—кадык камта-

залынын талазы-биле (даргазы эш Клепиков), саң-хөө болган бюджет талазы-биле (даргазы эш Шапиков) каныг-даа боттуг ажилдарын чорутпай келген.

Көдээ Советтиң секретары эш Данилова онза харысаалга чок ажилдап турар апарган. Ийи-бүрү айтырылар дугайында келген ки-жилерин хей шактарда маалдар чо-руктары ол бодуруп келген, кө-дээ Советтиң бижик документалыг эмге-сөскө чок байдалга чедирген. Сессияларын болган күсөмю ху-ралдарын протоколдарында олар болганын айтканын айт, хүнүн, кыз-нар олурушанын шуут бижешкен болгулаар. Көдээ Советтиң секретары дөрге, харысаалгалыг уауу ажилдакчы, бүтү-ле айтырыларын көдээ Советтин даргазы-биле денге харылашкан турар ужурулуг.

Чер-чер Советтеринге соңгула-лар эртенден бээр үениң иштинде сессияларга-даа, күсөмюң хураал-дарында-даа азы-бүрү дыка хей айтырыларын чугаалажып көргөн хирезинде-ле, а үндүргөн шийттир-лериниң күсүлдезинге хыналданы тургуснаанындан ол шийттирлер күсүлде чок артылаан. Илшайы июль айда күсөмюң хураалында мал чедим белеткээринче чоңуңу органзаастаар дугайында ды-ка эки шийттир хүлээп алдылган. Бо шийттирлер баугар көдээ Совет-тин девескээринде чамдык хамаа-тыларын, колхозчу малчыларын мал чедим белеткээр ажилче органза-астаар дөш чикелтиг дыка хей хемчелерин бижигилөөн, а херек кырында ол ажычы чүгө 8 кичи-нин колхозчуларга дуулаажыр кыл-дыр чоруткан. Амгы үеде Балгазын, Марачевка, Кызыл-Арыг сууруларды кадык хей кижилер хей-ниитиге ажилчы ажилдарга кирешпейн, баттаар, тооруктаар, оларын Кы-

зуудун чорудар дугайында шийт-тирлерин күсүстөөн. Амгы үеде Балгазын суурун куудуучуларын машиналар уауу бергедешкингер-биле өртүп турар. «Совет Россия» колхозтун даргазы эш Түргөн-оол клуб тудуун чорудар дугайында шийттирлерин күсүлдезин соңгаара-дып туруп берген. Ууртукчу ком-мунистериниң талазында шак мы-дыг байлактарын бодуруп турга, оон-биле партия эге органзааста-лары-даа, СЭКН райкому-даа ава-ла элтежин турары канчап-даа таар-ышпас.

Советтериниң ажилын экижерде-ринче, оларнын масса-биле хары-лаазын күштедиринче партия органзаастаарынын кичөөнгейни угландыр дугайында СЭКН ТК-нын негеделерин ол партия органза-астаары болган СЭКН райкому чет-кес күсүдир турарын бо чикелтер херечилеп турар.

Балгазын көдээ Совединиң ажилында улуг четкестериниң база бир кол чылдаганын Таңы райкүсө-мюңуң талазында ууртууганын четкестинде деп санаар херек. 1957—1958 чылдарын дургууанда рай-күсөмюңуң даргалары эштер Вол-чатов, Нурст олар көдээ Советтин сессиязында-даа, күсөмюңуң ху-ралында-даа олуруп көрбөөнөр. Иңда-хаа Балгазынга таварылга болуп баргылаанда көдээ Советтин органза-массалыг ажилын со-нуургааннар.

Райкүсөмюңуң талазында боду-нун депутаттарын, килдистерин дамчытыр көдээ Советтериниң ажилында боттуг ууртууганы хандыр-ган, эргежөө чутула дуулаамчылар-нын көрүскөн турары шыгызын-биле негеттини келгени ол эвес чүве бе?

С. ЧАНАР.

